

Ve středověku jediné Eckehartova filosofie dokazuje platnost zákona negace i ve sféře společenského vědomí. V tom je také hranice čistě vědecké spekulace, neboť nakolik podminila a také deformovala společenská skutečnost Eckehartovu filosofii, natolik bude tato skutečnost podmiňovat a deformovat teorii také dnes. Teoretická revolučnost a pokrokovost Eckehartovy nauky skončila neslavně v hlásání pasivity, odklonu od vědní skutečnosti a lidských potřeb. Tazáť mystika, která teoreticky dopomohla Eckehartovi překonat propast mezi jouscnem a člověkem v denní praxi, nabádala lidi, aby pohrdli vezdejšími světem ve jménu božského pomyslna. Různá funkce mystiky nese její relativní pokrokovost i relativní zpátečnictví, a nejen mystiky. Tazáť kategorie může být stejně pokroková jako zpátečnická, protože její vlastní dialektika je nesena dialektikou historické skutečnosti, v níž působí.

Na závěr lze říci tolik: Vidíme, že se tu ukazuje mnohem širší souvislost, než je pouhá analýza daného filosofického systému. Taková souvislost vyjevuje dějinnou dialektiku ve všech oblastech a formacích společenské skutečnosti, a proto mnoho nadhozených otázek zasluhuje důkladného rozboru právě dnes, kdy se jejich aktuálnost ukazuje nejvýš výrazně.

Poznámky

¹ životopisná data viz Herrmann Ley: *Studie zur Geschichte des Materialismus im Mittelalter* (Berlin 1957, 357 a další); ² Herrmann Büttner: *Meister Eckhart Schriften und Predigten* (Leipzig 1903, I. Bd. 202 — dále jen: Büttner, Bd. a přísluš. strana), podobně Wilhelm Preger: *Geschichte der deutschen Mystik* (I. Bd. 484); ³ Franz Pfeiffer: *Deutsche Mystiker* (Leipzig 1857, II. Bd. 503 — dále jen Pf, II. a příslušná strana); ⁴ Pf, II. 180; ⁵ Pf, II. 398; ⁶ Büttner, I. 30; ⁷ Pf, II. 282; ⁸ Pf, II. 390; ⁹ srv. pozn. 6; ¹⁰ Pf, II. 269, „praobraz“ = možná, uskutečnitelná kvalita; ¹¹ Pf, II. 390; ¹² Ch. U. Hahn, *Geschichte der Ketzerei im Mittelalter*, besonders im 11., 12. und 13. Jahrhundert (Stuttgart 1847, II. Bd. 482), srv. také pozn. 2 a Pf, II. 280; ¹³ Büttner, I. B. 123; ¹⁴ H. Ley, tamtéž 438, v poznámce č. 48 k textu; ¹⁵ Pf, II. 180; ¹⁶ Pf, II. 387 a také Pf, II. 391; ¹⁷ srv. pozn. 15; ¹⁸ Pf, II. 387—388; ¹⁹ Pf, II. 234 a také Pf, II. 391; ²⁰ Pf, II. 388; ²¹ Pf, II. 386; ²² Pf, II. 387; ²³ Pf, II. 436; ²⁴ Pf, II. 436; ²⁵ Pf, II. 438; ²⁶ Pf, II. 391; ²⁷ Pf, II. 503; ²⁸ Pf, II. 502; ²⁹ Pf, II. 387—388; ³⁰ Pf, II. 390; ³¹ Büttner, I. 126; ³² Pf, II. 387; ³³ Pf, II. 181; ³⁴ Büttner, I. 199; ³⁵ Pf, II. 388; ³⁶ Büttner, I. 126; ³⁷ Büttner, I. 122; ³⁸ Büttner, I. 125 a také Pf, II. 388; ³⁹ srv. pozn. 36; ⁴⁰ Pf, II. 390; ⁴¹ „Der vater gebirt sinen sun in der ewikeit ime selber gelich... Er muoz ez tuon...“ (Pf, II. 205); ⁴² Büttner, I. 124; ⁴³ Pf, II. 268 a také Pf, II. 281; ⁴⁴ Pf, II. 232; ⁴⁵ Pf, II. 281—284; ⁴⁶ Pf, II. 15; ⁴⁷ „Got und ich wir sin ein bekennen“ (Pf, II. 206); ⁴⁸ srv. J. Kudrna: *K problematice středověkého materialismu*, (Filosofický časopis 1960/2, 256); ⁴⁹ Pf, II. 268; ⁵⁰ Pf, II. 269; ⁵¹ Pf, II. 497; ⁵² Jos. Kratochvíl: *Problém mystické intuice ve filosofii středního věku* (Olomouc 1925, 29); ⁵³ M. Machovcová—M. Machovec: *Utopie blouznivců a sektářů* (Praha CSAV 1960, 151); ⁵⁴ J. Kudrna, tamtéž, 260; ⁵⁵ J. Kudrna, tamtéž, 260.

Z práce Jednoty filosofické v Brně

Přinášíme stručnou zprávu o činnosti brněnské pobočky Jednoty filosofické za zimní semestr 1962—1963. Tato vědecká společnost při Československé akademii věd se snažila vytvořit na pravidelně pořádaných večerech vhodné prostředí k tomu, aby se na společných otevřených diskusích sešli pracovníci oboru filosofie a ostatních součástí marxismu s odborníky speciálních věd přírodních a společenských. Můžeme říci, že se brněnské Jednotě filosofické toto úsilí daří díky mnohostranné tématice večerů, zaměřené na výklad soudobých problémů marxistické filosofie a sociologie, jak je patrné z následujícího přehledu vědeckých referátů, přednesených v zimním semestru na schůzích Jednoty filosofické.

Prof. dr. Josef Macháček, *Americká filosofie války a míru* (12. 11. 1962). — Přednáška se zaměřila na některé politické, právní a filosofické aspekty otázky války a míru. Autor podrobil rozboru některé směry v americké „filosofii války“ od konce 19. stol. a ve století dvacátém; např. J. K. Hosmer, Ch. Pearson, Th. Roosevelt, H. Kissinger, J. Burnham, Zároveň sledoval i americkou „filosofii míru“ tohoto období: W. James, Perry, Reves a americké dilemma v těchto otázkách, vyjádřené v myšlence: „Nebezpečná válka, nebezpečný mír.“ Závěr přednášky vyzněl ve prospěch míru chápaného jako pozitivní úkol (proti pojetí míru jako přestávky mezi válkami), jako vytváření podmínek pro řešení životně důležitých otázek lidstva v rámci hospodářské a kulturní soutěže mezi oběma světovými soustavami.

Doc. Lubomír Nový, CSc., *Aktivita francouzských komunistických filosofů* (19. 11. 1962). — Referent vyšel z faktů, která svědčí o rozvoji aktivity francouzských marxistů po XX. sjezdu KSSS, jež se sjata zvláště s činností „Ústavu pro marxistické studium a výzkum“ (C.E.R.M.). Na základě těchto skutečností pokusil se vystihnout některé nejdůležitější filosofické problémy, které se vyskytly v diskusích mezi francouzskými marxisty i v „dialozích“ s nemarxisty: předmět marxistické filosofie a její vztah k přírodovědě, dialektika subjektu a objektu, problémy jednotlivce, svobody, humanismu atd. Závěrečná část přednášky byla věnována zásadám kritiky nemarxistické filosofie a možností využít poznatky nemarxistů pro rozvoj marxistické filosofie, která dnes může uplatnit své vnitřní kvality při řešení problémů člověka, společnosti a vědy dnešní doby.

Vladimír Blažek, prom. fil., *Marxistická filosofie a problémy všedního dne* (26. 11. 1962). — Po stručném výkladu historických změn, které postavily do popředí dosud zanedbávaný problém každodenních konfliktů člověka, soustředil se autor na některé klíčové otázky této problematiky: problém „mikrosvěta“ člověka; vztahy jednotlivce a společnosti jako vztahy složité a věčně nedořešené; pojetí socialistické společnosti jako bezkonfliktního sociálního prostředí a útvaru proti pojetí této společnosti jako společnosti konfliktní, otázka neantagonistických a antagonistických rozporů; otázka dialektiky prostředku a cíle: humanismu jako příkrývka deformací leninismu proti reálnému humanismu ve smyslu Marxově; problém „odcizení“ v marxismu: požadavek vytvoření stupnice hodnot, která by odpovídala společenským poměrům a nezkršené marxistické ideologii.

Lubomír Nový, CSc., *Současná marxistická kritika Stalinových chyb ve filosofii* (3. 12. 1962). — Po úvodní poznámce o souvislosti kritiky období kultu osobnosti s kritikou Stalinových chyb ve filosofii rozebral autor základní nedostatky staré interpretace marxistické filosofie: ochuzení dialektiky a materialismu, odtržení marxistické filosofie od vývoje moderní vědy a od filosofického dědictví. Opíral se přitom o sovětské studie, o stať R. Garaudyho a o vlastní studium Stalinových spisů. V další části přednášky podrobil kritice mechanistické deformace marxistické filosofie. Do popředí položil problém obnovení materialistické dialektiky. V té souvislosti rozebral blíže kategorie „totality“ a „zprostředkování“ a s nimi i význam studia Hegelovy filosofie a „návratu“ k Leninově a Marxově metodologii.

Dr. Hanuš Steiner, *Propaganda jako druh komunikace* (10. 12. 1962). — Autor podtrhl v úvodu význam teoretického studia propagandy. Kriticky se dále zabýval „obecnou sémantikou“, pokud má k této problematice vztah (otázky relativní samostatnosti jazyka, významu slov a její úlohy v dorozumívání aj.). Zdůraznil nutnost marxistického řešení těchto otázek, zvláště problému skutečné neostrosti a mnoznačnosti významu slov, užívaných v propagandě. Z faktu, že i v marxistické propagandě existuje rozpor mezi vědecko-teoretickým a „obyčejným“ významem slov, vyvodil referent některé praktické závěry, které by pomohly snížit nebezpečí, že se propagace marxistických idejí bude provádět na úkor jejich vědeckosti a že se „jazyk propagandy“ vloudí do teoretických prací.

Dr. Zivan Vodseďálek, *Rádlový útoky proti vědě* (17. 12. 1962). — Přednáška se zabývala filosofickým idealismem Emanuela Rádla, významného českého nemarxistického filosofa 20. století, orientovaného na problémy přírodních věd a náboženství. Autor poukázal na to, že již Rádlovo pojetí vědy skrývá nebezpečí, že do vědy mohou být zahrnuty i nevědecké nebo dokonce protivědecké systémy (např. náboženství). Zvláštní pozornost věnoval Rádlovi odlišení tzv. intelektuálů od lidí čínorodých. Na historickém materiálu ukazoval, že toto dělení je libovolné a neopodstatněné a že slouží jedinému cíli: setřít rozdíl mezi materialistickými a idealistickými mysliteli a vyzvednout do popředí filosofy idealistické jako myslitele „čínorodé“.

Prof. dr. Jaromír Blažek, *O socialistické státnosti a socialistické demokracii* (7. 1. 1963). — Autor přel svůj výklad o rozbor strukturálních změn probíhajících v socialistické společnosti, jejichž výsledkem je mimo jiné růst úlohy společenských organizací (které jsou vedle národních výborů nejjšířší lidovou organizací). Tyto změny osvětlil na růstu významu odborů (jejich úloha v různých etapách znárodnování, převzetí mnoha funkcí státu na úseku politickém, sociálním, zdravotním, právním aj.). V další části poukázal autor na průběh těchto

změn na venkově (rozvoj družstevní demokracie), v podílu společenských organizací na vyučování a výchově i na úseku trestního práva (ve kterém — po nápravě deformací z let 1949—1954 — roste význam výchovného působení, právní „prevence“ apod.).

Dr. Václav T o m a š o v s k ý, *Filosofická problematika vývoje v přírodě a pokroku ve společnosti* (21. 1. 1963). — Po stručném úvodu o historii této problematiky v předmarxistické filosofii zabýval se autor analýzou pojmu „vývoj“. Charakterizoval jej jako jakoukoli dialektickou změnu ve světě, jejíž objektivně reálnou příčinou je existence vnitřních rozporů ve věcech a procesech. Zabýval se dále momentem novosti a momentem opakování ve vývoji, kvalitativní a kvantitativní stránkou vývoje, otázkou nezvratnosti vývoje a jeho pohybem vzestupným a sestupným. Celkovou tendenci vývoje na Zemi charakterizoval jako vzestupnou. Kritériem „pokroku“ nazval růst schopnosti lidské společnosti stále dokonaleji uspokojovat hmotné a duchovní potřeby lidských jedinců. Dokazoval, že na rozdíl do pojmu „vývoj“ obsahuje v sobě pojem „pokroku“ mravní hodnocení. Závěrem zdůraznil, že společenský pokrok není výsledkem automatického vývoje, nýbrž zápasu proti silám reakce.

Jiří G a b r i e l, prom. fil., *O tzv. českém novopozitivismu* (28. 1. 1963). — Referent vyšel z celkové charakteristiky vývoje české pozitivistické filosofie, probíhající ve třech fázích (první propagátoři pozitivismu, František Krejčí a jeho spolupracovníci z České myslí, tzv. novopozitivisté). Ve svém výkladu soustředil se na filosofii Josefa Tvrdeho, představitele nejmladší pozitivistické generace, která vyrostla již v období bojů antipozitivistických filosofických směrů proti „dogmatickému“ pozitivismu Františka Krejčího. Z těchto důvodů došla k některým důležitým změnám i v interpretaci povahy, metod a cílů filosofického myšlení (obnovení metafysiky, nesouhlas se starším pojetím „transcendentna“, teorie emergentního vývoje aj.). Po srovnání tohoto českého „nového“ pozitivismu s evropským novopozitivismem (empiriokriticismus, vídeňský kruh) otevřel autor výhled na specifičnost českého pozitivismu v období mezi dvěma válkami a na širokou problematiku, spjatou s jeho marxistickým hodnocením.

Prof. dr. Jaromír B l a ž k e, *Právně filosofické aspekty kodifikace zákoníku práce* (18. 2. 1963). — Úvodem poukázal autor na to, jak se s přeměnou diktatury proletariátu ve všelidový stát mění funkce státních orgánů i povaha právních předpisů. Provedl přitom podrobnější rozbor současných kodifikačních tendencí, zvláště u zákoníku práce, o němž v té době probíhaly v odborových organizacích diskuse. Pracovně právní zákonodárství již v mnoha ohledech zastaralo, bylo roztržité a nesourodé. Na jeho úpravách se s velkým úspěchem podílelo Revoluční odborové hnutí. Autor seznámil účastníky večera s připravovanou osnovou zákoníku, na níž ukázal, že zákoník předčí svou celkovou koncepcí i detailními ustanoveními obdobné zákoníky kapitalistických zemí. V tom tkví i mezinárodně politický význam kodifikace socialistického pracovního práva v československém zákoníku práce.

Všechny přednášky setkaly se s živým zájmem a staly se podnětem pro zajímavou výměnu názorů. Brněnská pobočka Jednoty filosofické se proto rozhodla v této dobré tradici pokračovat a přispět tím k oživení filosofického ruchu na našich pracovištích.

Lubomír Nový